

**ДЖЕФФРІ
АРЧЕР**

КАЇН І АВЕЛЬ

Роман

Харків
«ФОЛІО»
2019

ЧАСТИНА ПЕРША

1906—1923

1

18 квітня 1906 року, Слонім (Польща)

Вона перестала лементувати лише тоді, коли перестала дихати. Саме тоді почав волати він.

Хлопчина, який полював на зайців у лісі, не був упевнений, що це було — останній зойк жінки чи перший — малюка, який сповіщав, що на світ з'явилася нова істота. Підліток обернувся, відчуваючи можливу небезпеку, а його очі шукали тварину, котра, вочевидь, відчувала біль. Та він зроду не знав жодної тварини, яка кричала б так разуче. Хлопець обережно ступив крок назустріч галасу, що уже перетворився на завивання, але він усе одно не був схожий на голоси тварин, яких він знав. Підліток сподівався, що тваринка буде невеликою, щоб її можна було вбити; принаймні зайцем можна буде пообідати.

Він підкрався до річки, звідки надходив дивний гамір, перестрибуючи з дерева на дерево та дряпаючи кору. «Ніколи не залишайтеся надовго на відкритому просторі», — колись навчав його батько. Коли хлопчина дійшов до краю лісу, то міг уже оглянути всю долину аж до річки, і навіть тоді йому знадобилася дрібка часу, аби збагнути, що дивний зойк вичавлює не звичайна тварина. Він підкрався до схилу, хоча й довелося вийти на незахищений простір.

Відтак підліток побачив жінку, чия сукня була задерта до пояса, а босі ноги — розчепірені. Він ніколи раніше не бачив, щоби

жінка так лежала. Хлопець хутко помчав до неї і перелякано витріщився на живіт породіллі. Вона більше не лементувала, бо була мертва. А між ногами жінки лежала маленька рожева грудка, уся вкрита кров'ю, а від неї тягнулося щось схоже на мотузку. Молодий мисливець кинув щойно спійманих зайців на землю й упав на коліна біля цієї маленької істоти.

Він довго лупав на неї очима, явно приголомшений, аж нарешті перевів погляд на жінку. І тут же пошкодував про таке своє рішення. Вона вже встигла посиніти від холоду, а втомлене молоде обличчя виглядало, як старезне. Не було потреби казати, що жінка вже відійшла. Підліток підняв слизьке тільце, що лежало на траві між ногами матері. Якби його хтось запитав, чому він це зробив, хоча й не було кому питати, то хлопець відповів би, що його збентежили крихітні нігтики, які дряпали зморщене личко.

Мати та дитина були пов'язані між собою слизькою мотузкою. Хлопчина уже бачив народження ягняти кілька днів тому, а тепер намагався згадати, як це. Атож, це те, що зробив вівчар. Та чи важиться він зробити таке ж із дитиною? Завивання раптово припинилося, і підліток відчув, що рішення треба приймати негайно. Він сягнув по ножа, того, яким білував зайців, витер його об рукав, і, завагавшись лише на мить, відрізав мотузку біля животика малюка. Кров потекла вільно від відрізаних кінчиків. А що зробив вівчар, коли народилося ягня? Він зав'язав вузлик, аби зупинити кров. Звісно, певна річ. Хлопчина вирвав із землі довгу травинку і квапливо зав'язав неоковирний вузлик на пуповині. Потому взяв дитину на руки. Та знову розридалася. Підліток повільно підвівся з колін, залишивши лежати трьох мертвих зайців та одну мертву жінку, яка народила цю дитину. Перед тим як нарешті обернутися до матері спиною, він стулив її ноги докупи і стягнув сукню до колін. Здавалося, що зробити так буде правильно.

— Святий Боже, — промовив хлопчина уголос. Він завжди це казав, коли робив щось або дуже хороше, або дуже лихе. Зараз підліток іще не був упевнений, який саме це вчинок.

Юний мисливець побіг додому, де його мати готувала вечерю, чекаючи лише на впольованих зайців; усе інше вже було готове. Їй було цікаво, скільки син зумів упіймати сьогодні; щоб нагодувати сім'ю із вісьмох осіб, їх потрібно було не менше трьох. Іноді

хлопцеві вдавалося вполювати качку, гусака або навіть фазана, який приблудився з маєтку барона, на якого працював його батько. Та цієї ночі він уполював зовсім іншу істоту.

Коли підліток дійшов до обійстя, то так і не наважився перекинути свою здобич навіть в одну руку, тож кóпав двері ногою, поки їх не відчинила його мати. Хлопець мовчки простягнув їй малюка. Жінка не поспішала забрати цю ношу в сина і заціпеніла, затуляючи однією рукою рота, задивившись на нещасне створіння.

— Святий Боже... — тільки й сказала вона та перехрестилася.

Підліток поглянув в обличчя матері, шукаючи якоїсь ознаки задоволення чи гніву. Та знайшов очі, що сяяли ніжністю, якої він зроду-віку не бачив. Тоді й зрозумів, що цей вчинок був хорошим.

— Це маленьке дитя, — сказала його мати й узяла малюка на руки. — Де ти його знайшов?

— Вниз по річці, матко, — відповів він.

— А його мати?

— Мертва...

Вона знову перехрестилася.

— Швидко біжи та розповіси батькові, що сталося. Він знайде Уршулу Войнак у маєтку, треба їх обох відвести до матері. А тоді переконайся, що вони прийдуть сюди.

Хлопчик обер руки об штани, щасливий, що удалося не впустити цю слизьку істоту, і помчав шукати батька.

Його мама зачинила двері плечем та закликала Флорентину, свою старшу доньку, і звеліла їй поставити баняк на вогонь. Відтак сіла на дерев'яний ослинчик, розстебнула блузку і запхала свою втомлену пипку до маленького зморщеного ротика. Софія, її наймолодша донька, якій виповнилося лише шість місяців, сьогодні мала залишитися без вечері. Врешті-решт, як і вся родина.

— І заради чого? — сказала жінка вголос, загортаючи дитину в хустину. — Бідна малеча помре іще до світанку.

Вона не повторила цих слів Уршулі Войнак, коли та прибула за кілька годин. Літня повитуха омила маленьке тільце та схилилася до пупка. Чоловік тихо стояв біля грубки і спостерігав за тим, що діється.

— Гість приводить до оселі Бога, — процитувала жінка стару польську приказку.

Чоловік сплюнув.

— Бодай його холера забере! Нам досить і власних дітей.

Жінка зробила вигляд, що не почула його, й погладила в темряві темне волосся на голівці дитини.

— Як ми його назвемо? — запитала вона.

Її чоловік стенив плечима.

— Чи це має значення? Нехай ляже в могилу без імені.

2

18 квітня 1906 року, Бостон (штат Массачусетс)

Лікар узяв новонародженого за ніжки і лягнув по сідничках. Дитина заверещала.

У Бостоні, що в штаті Массачусетс, є лікарня, яка обслуговує переважно незаможних, котрі страждають від хвороб, але в окремих випадках дозволяє собі приймати й багатих пацієнтів. Матері часто лементують і, ясна річ, не завжди народжують дітей у сорочках.

Якийсь молодик міряв кроками підлогу за дверима палати, а всередині перебували двійко акушерів і сімейний лікар. Цей батько не вірив у ризики, пов'язані з народженням первістка. Акушери отримають солідну винагороду за те, що стовбичили на місці та спостерігали за подіями. Один із них, котрий під довгим білим халатом був одягнений у вечірній костюм, запізнювався на вечерю, але він не міг дозволити собі відмовитися від цього особливого народження. Троє з них раніше тягнули соломинки, щоб вирішити, хто саме прийматиме дитину. Виграв доктор Мак-Кензі, сімейний лікар. «Кремезний надійний чоловік», — думав про нього батько, коли чвалав коридором.

Не тому, що він мав якусь причину для неспокою. Річард відвіз свою молоду дружину до лікарні в екіпажі цього ранку — зважаючи на розрахунки лікаря, це був двадцять восьмий день її дев'ятого місяця. Анну схопили перейми незабаром після сніданку, але його запевнили, що народження не станеться, поки сьогодні не замкнеться його банк. Батько був дисциплінованим чоловіком і не бачив причин, чому б народження дитини мало порушити його впорядковане життя. Та він усе одно залишався на ногах.

Медсестри та лікарі минали його, стишуючи свої голоси, коли підходили ближче, і говорили гучніше лише тоді, коли відходили на безпечну відстань. Молодик нічого не помічав, адже люди завжди поводитися біля нього таким чином. Більшість працівників лікарні ніколи не зустрічалися з ним особисто, але всі вони знали, що він за цабе.

Коли ж народився син — йому навіть на гадку не спадало, навіть на мить, що дитина може бути дівчинкою, — він збудує нове дитяче крило, яке шпиталю зараз дуже потрібне. Його дідусь уже збудував бібліотеку, а батько — школу для місцевої громади.

Майбутній батько намагався почитати вечірню газету, бачив слова, але не тямив їхнього значення. Він нервував, навіть хвилювався. Чоловік ніколи не зробив би нічого для них (він майже всіх називав «їх»), які не знали, як важливо було, щоб його первісток виявився хлопчиком, тим, хто колись посяде його місце президента та голови ради директорів банку. Молодик зупинився на спортивних сторінках. Бостонські «Ред сокс» здолали нью-йоркських «Гайлендерів», хтось святкував перемогу. Потім він побачив заголовок на першій шпальті: «Найруйнівніший землетрус в історії Америки». Спустошення у Сан-Франциско, принаймні чотириста людей загинули, інші перебувають у жалобі.

Він це ненавидів. Такі події можуть відволікти громадськість від народження його сина. Люди запам'ятають, що цього дня сталося щось інше.

Чоловік розгорнув сторінки про фінансові новини і перевірів ситуацію на фондовому ринку: акції впали на кілька пунктів. Цей клятий землетрус відкусив майже сто тисяч доларів вартості його активів у банку, а позаяк його особиста частка іще залишалася вагомою і становила понад шістнадцять мільйонів доларів, то знадобиться щось більше, ніж землетрус у Каліфорнії, щоб зміну рівня його статків могла зареєструвати шкала Ріхтера. Зрештою, тепер він міг би жити на відсотки від відсотків, натомість капітал у шістнадцять мільйонів доларів залишався б незмінним, готовим для ще не народженого сина. Багатій продовжував удавати, що читає часопис.

Акушер у вечірньому костюмі штовхнув двері, щоб повідомити новини. Він відчував, що має зробити щось, аби виправдати свій чималий гонорар. Крім цього, для такого оголошення він був

ЗМІСТ

Частина перша.	1906—1923	5
Частина друга.	1923—1928	172
Частина третя.	1928—1932	213
Частина четверта.	1932—1941	285
Частина п'ята.	1941—1948	352
Частина шоста.	1948—1952	391
Частина сьома.	1952—1963	419
Частина восьма.	1963—1967	497